

**QUEEN'S
UNIVERSITY
BELFAST**

Comparáidí Seanfhoclacha na Gaeilge: Súil ar an Fháthchiall

MacCoinnigh, M. (2017). Comparáidí Seanfhoclacha na Gaeilge: Súil ar an Fháthchiall. In *Soilse ar na dumhchannaí: Aistí i gcuimhne ar Mhuiris Ó Meara* LeabhairCOMHAR.

Published in:

Soilse ar na dumhchannaí: Aistí i gcuimhne ar Mhuiris Ó Meara

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Queen's University Belfast - Research Portal:

[Link to publication record in Queen's University Belfast Research Portal](#)

General rights

Copyright for the publications made accessible via the Queen's University Belfast Research Portal is retained by the author(s) and / or other copyright owners and it is a condition of accessing these publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

The Research Portal is Queen's institutional repository that provides access to Queen's research output. Every effort has been made to ensure that content in the Research Portal does not infringe any person's rights, or applicable UK laws. If you discover content in the Research Portal that you believe breaches copyright or violates any law, please contact openaccess@qub.ac.uk.

COMPARÁIDÍ
SEANFHOCLACHA NA
GAELGE: SÚIL AR AN
FHÁTHCHIAL

Marcas Mac Coinnigh

ÁBHAR AGUS AIDHM

I réimse na pairéimeolaíochta, is féidir a áitiú go bhfuil ‘fíor’-sheanfhocail ann chomh maith le roinnt foirmeacha gaolmhara a d’fhéadfaí a aicmiú mar ‘fho-fhoirmeacha seanfhoclacha’¹ de bhrí go gcomhlíonann siad an dá mhóiréamhriachtanas sheachtheangeolaíocha a bhaineann leis an seánra, is é sin le rá go bhfuil siad i gcúrsaíocht i dteanga labhartha an phobail – sa stór focal gníomhach nó, ar a laghad, sa stór focal éighníomhach – agus go n-aithníonn baill an phobail gur aonaid theangeolaíocha thraidisiúnta (a aistrítear ó ghlúin go glúin) atá iontu.² I measc na bhfo-fhoirmeacha seo, tá an chomparáid sheanfhoclach. Foirm is ea í seo atá bunaithe ar fhoirmle na samhla agus a leanann, de ghnáth, an struchtúr *chomh* + *AID* + *le* + NP, mar shampla, *chomh dubh le gual*, *chomh folláin le breac*, *chomh gasta le cú*, srl. Tá an chomparáid i

measc na bhfoirmeacha seanfhoclacha is mó a bhfuil aitheantas tugtha dóibh i saothar na mórscoláirí pairéimeolaíochta, mar Seiler (1922), Taylor (1931), Whiting (1932), agus Mieder (2004), cé gurb í an ceann is lú a bhfuil taighde déanta uirthi. Ábhar iontais é seo, ar ndóigh, as siocair an tábhacht idirdhisciplíneach atá ag baint leis i réimsí léinn mar an Béaloideas, an Eitneolaíocht agus an Teangeolaíocht, gan trácht ar an oiread ábhair atá le fáil, ar feadh na gcéadta, i mórshaothair scolártha idirnáisiúnta ar nós *Liber parabolarum* le hErasmus (1516), *A Collection of English Proverbs* le Ray (1670), *Proverbs and Proverbial Phrases* le Hazlitt (1869), *Lean's Collectanea* (1902-1904), agus i gcnuasaigh Ghaeilge: *Seanfhocla Uladh* (Ó Muirgheasa 1907; 1936; Ó hUrmoltaigh 1976), *Seanfhocail na Muimhneach* (Ó Siochfhradha 1926; Ua Maoileoin 1984),³ agus *Sean-fhocla Chonnacht* (Ó Máille 1948 agus 1952; uí Bhraonáin 2010). Tá cúiseanna áirithe ag baint leis seo, ar ndóigh, agus d'fhéadfaí a mhaíomh go bhfuil ardnósachas acadúil áirithe i gceist: níl an chomhréir sa chomparáid 'coimpléascach' sa mhéid is go leanann a mbunús an patrún *chomh + AID + le + NP*; ní féidir ach líon teoranta ionramhála a dhéanamh ar mhíreanna léacsacha de bhrí nach bhfuil ach dhá shliotán ann (*AIDagusNP*); agus, i gcomórtas le frásaí seasta ilfhoclacha eile, tá an bhrí measartha soiléir de thairbhe gur minic gur frásaí litriúla iad. Paradacs a atá ann, áfach, ó tharla gurb iad seo na fáthanna arbh í an fhoirm isfóirsteanaí le haghaidh anailís chorpais í (féach Moon 2008: 3).

Sa taighde acadúil is mó go dtí seo, lena n-áirítear Taylor (1954), Andersson (1971), Arora (1977), Ogot'cev (1978), agus Norrick (1986), is ar na téacschomharthaí léacsacha éagsúla sa sliotán aidiachtach (*AID*) agus i sliotán fhrása ainmfhoclacha (*NP*) is mó a díriodh aird. Sna saothair seo, a bhfuil idir chíoradh tuairisciúil agus anailís chainníochtúil iontu, tugadh faoi chineál agus faoi mhéid na nascanna idir an aidiacht agus an frása ainmfhoclach a aithint, chomh maith le ceisteanna a chur faoi roghnú na n-

eilimintí, cuir i gcás, cén fáth a bhfuil an focal *sneachta* ina shár-eiseamláir den choincheap ‘báine’? Cén t-inspreagadh cognaíoch atá laistiar den nasc sin agus cad é a léiríonn sé faoi fheidhmiú na haireachtála daonna dá bharr? Is minic, fosta, anailís chomparáideach thrasteangeolaíoch i gceist, rud a chruthaigh, mar shampla, go bhfuil an-chuid comparáidí bunaithe ar shiombaluithe⁴ liteartha agus cultúrtha atá fadhbunaithe i dteangacha éagsúla na hEorpa, conclúid atá ag teacht, dála an scéil, go dlúth leis an taighde ceannródaíoch atá déanta ag Dobrovol’skij agus Piirainen (2006; 2012) agus Piirainen (2012; 2015) ar *Conventional Figurative Language Theory* (CFLT). Is beag scoláire seachas Norrick (1987), áfach, a d’fhéach le hanailís a dhéanamh ar chomparáidí fáthchiallacha, foirmeacha a léiríonn éagothroime nó míréir de chinéal éigin iontu mar gheall ar chúiseanna áirithe: an áiféis, an áibhéil, an t-imeartas focal, nó an íoróin.⁵ Is é is rún liom a dhéanamh sa pháipéar ghairid seo, mar sin, anailís a dhéanamh ar an stór comparáidí seanfhoclacha sa Ghaeilge go bhfeicfear an bhfuil comparáidí fáthchiallacha le fáil iontu, agus má tá, cén dóigh a bhfuil an mhíréir agus an éagothroime le sonrú iontu. Is as na mórbhailiúcháin chanúnacha Ghaeilge a thógfar na comparáidí, mar atá *Seanfhocla Ulladh* (Ó Muirgheasa 1907; an dara heagrán, 1936; an tríú heagrán, (eag.) Ó hUrmoltaigh, 1976), *Seanfhocail na Muimhneach* (Ó Siochfhradha 1926; an dara heagrán, *Seanfhocail na Mumhan* (eag.) Ua Maoileoin 1984), *Sean-fhocla Chonnacht* (Ó Máille 1948 agus 1952; an dara heagrán, *Seanfhocla Chonnacht* (eag.) uí Bhraonáin 2010).

FOIRM AGUS FEIDHM

Struchtúr ceathairpháirteach atá sa lánchomparáid ina mbíonn *an t-ábhar cainte* [TOPIC] (an rud atá á chur i gcomparáid); *an fheithicil* [VEHICLE] (an rud lena bhfuil an chomparáid á déanamh); *an bunús* [GROUND] (aidiacht nó aidiacht bhriathartha atá le fáil san ábhar cainte agus san fheithicil), agus *an marcóir comparáideach* (an léirtháscaire

teangeolaíoch a léiríonn an ceangal idir an t-ábhar cainte agus an fheithicil).⁶ Cé gur eilimintí seasta éigeantacha iad an dobhriathar *chomh* agus an réamhfhocal simplí *le*⁷ (agus iad ag feidhmiú mar aonad sa *mharcóir chomparáideach*), is féidir téacschomhartha léacsach ar bith a chur isteach i sliotán aidiachtach *an bhunúis* agus i sliotán fhrása ainmfhoclaigh *na feithicle* ag brath ar riachtanais theangeolaíocha. Bíonn an t-ábhar cainte neamhspleách ar an struchtúr comparáideach, ar ndóigh (tá an focal ‘oíche’ curtha isteach sa scéimre i sampla 1 thíos lena léiriú):

1. Tá an oíche chomh dubh le pic
[T=*an oíche*] [M=*chomh * le*] [G=*dubh*] [V=*pic*]

Is foirm réamhdhéanta choinbhinsiúnach í an chomparáid ina bhfuil dlúthbhaint idir an aidiacht agus an fheithicil. Ní treallach an bhaint seo áfach,⁸ agus is minic gurb iad na trí mhóraicme seo a leanas is bun leo:

- (i) tréithe infheicthe nó tadhlaigh (is le méid, luas, cruth, neart nó dath a bhaineann siad seo go príomha) – *chomh fuar le sioc* (M§2449);
- (ii) tréithe infheicthe nó tadhlaigh cultúr bhunaithe (le tréithe pearsantachta is mó a bhaineann siad seo) – *chomh foighdeach le cat* (U§1299);
- (iii) steiréitíopaí nó eolas cultúr bhunaithe – *chomh sean leis an gCailleach Bhéarra* (C§1107).⁹

Nuair a úsáidtear an chomparáid sheanfhoclach i gcomhthéacs mar aon le hábhar cainte, is iad an dá fheidhm is mó a bhaineann léi ná (i) brí na haidiachta a aibhsiú trína léiriú i gcomhpháirt le heiseamláir thipiciúil inaitheanta (is gá gur suntasaí tréithe na haidiachta san fheithicil ná san ábhar cainte, dá bharr) agus (ii) greann aicearrach¹⁰ a spreagadh trí chomparáid mhífhóirsteanach a dhéanamh go híorónta – (is í an chéad fheidhm acu seo is coitianta, ar ndóigh).¹¹

Má amharctar ar struchtúr domhainan fhrása i gcomhthéacs rialacha tuigbheála-feidhme, tá le feiceáil go mbíonn an fheithicil ina heiseamláir phrótaitipiciúil den

cháilíocht a chuireann an aidiacht sa bhunús in iúl (Moon 2008). Cuir i gcás, sa chomparáid seo a leanas – *chomh geal le plúr* (MŠ2451), tá an focal ‘plúr’ á úsáid mar shampla aircitíopúil d’oibiacht atá *geal*, is é sin le rá, tá GILE ar na tréithe is suntasaí a bhaineann leis. D’fhéadfaí a mhaíomh, mar sin, gur struchtúr timchainteach sárchéimeach atá ann nó déantar bunbhí na haidiachta a threisiú trí eiseamláir phrótaitipiciúil a úsáid: is ionann brí an fhrása *chomh geal le plúr* agus ‘an-gheal’. De ghnáth, is rud an-aithnidiúil a bhíonn san fheithicil, rud is furasta do phobal labhartha na teanga a aithint – *ainmhithe, éin, fearais tí* agus *araile* – ach, mar a chonacthas cheana, tá feithiclí ann fosta a bhaineann go dlúth leis an chultúr, focail atá leabaithe sa sainchultúr agus a mbíonn eolas áirithe cultúrtha ag teastáil lena dtuigbheáil. Scaití, áfach, sáraítear na rialacha feidhme trí fheithicil mhífhóirsteanach a úsáid, rud a chruthaíonn éagothroime suntasachta¹² idir an fheithicil agus an bunús. De thoradh na héagothroime sin, sáraítear na noirm theaglamacha theangeolaíocha a bhfuil an chomparáid faoina réir agus, amanna, is í a mhalairt de bhí na bunaidiachta a chuirtear in iúl, mar shampla, is ionann *as clear as mud* agus ‘doiléir’. De réir Norrick (1987), tá ceithre phríomh-mhodh chun an éagothroime, ar mhaithe leis an ghreann aicearrach, a chruthú: an áiféis, an áibhéil, an t-imeartas focal, agus an íoróin. Is é is rún liom a dhéanamh anois, mar sin, anailís a dhéanamh ar na haicmí seo i stór comparáidí seanfhoclacha na Gaeilge.

AN ÁIFÉIS

Is é atá i gceist le feithicil áiféiseach ná feithicil a léiríonn staid atá neamhdhóchúil, neamhdhealraitheach, dodhéanta, nó frithiomasach, ar mhaithe le cuspóirí oideolaíocha agus argóinteacha a chomhlíonadh. Is faoin scáth-théarma ginearálta ‘unrealistic scenarios’¹³ a aicmítear na feithiclí seo sa Bhéarla agus bíonn cruthaitheacht mheafarach i gceist lena mbunús (Semino 2010: 250). Mar atá le feiceáil i Sampla 2 thíos, cruthaítear na híomhánna neamhghnácha

seo trí (i) ghnáthstaid choinbhinsiúnach sho-aitheanta a úsáid mar chreatlach chognaíoch (i.e. duine ag dul suas staighre), agus (ii) claochlú teangeolaíoch a dhéanamh ar eilimint nó ar ghaolmhaireacht éigin sa ghnáthstaid seo chun míréir shéimeantach a léiriú (i.e., ainmhithe seachas duine daonna a chur a dhreapadh an staighre).

2. *chomh ciotach le muc ag dul suas dréimire* (C§3876)

Is í an eilimint neamhréalaíoch a chothaíonn an teannas sa phróiseáil chognaíoch mar nach réitíonn na híomhánna leis an bhuneolas chultúrtha againn. Is ábhar iontais ag an éisteoir, mar shampla, go mbíonn cumais agus iompraíocht dhaonna ag neacha neamhdhaonna iontu – bíonn muca ag dreapadh dréimí, cait ag caitheamh éadaí daonna, agus duine daonna ina luí le hainmhithe – agus bíonn gá le mapáil ar na fearainn choincheapúla éagsúla chun an bhrí a oibriú amach. Seo thíos roinnt samplaí:

3. *chomh ríméadach le cat a mbeadh bróga air* (C§1379)
4. *chomh postúil le cat a mbeadh póca air* (C§1378)
5. *chomh sona leis an té a chodail le muc* (C§3880)
6. *chomh ciotach le muc i bparlús* (C§3877)
7. *chomh bréagach leis an té a chuala an féar ag fás* (C§441)

Murab ionann agus bunús na ngnáthfheithiclí sna comparáidí litriúla a bhfuil aon ainmfhocal amháin iontu, is minic sna cinn áifeiseacha a chuirtear cáilitheoir éigialla leis an ainmfhocal chun an íomhá neamhdhóchúil a chruthú, mar shampla, tréisítear an bun-ainmfhocal ‘cat’ trí ‘srathair’ a chur air, i.e. *chomh místuama le cat a mbeadh srathair*¹⁴ air (C§2433). Is as an choimhlint scéimriúil leis an ord nádúrtha, is é sin, an staid réadúil a bhfuiltear cleachta léi, agus an íomhá neamhthipiciúil neamhréadúil is cúis leis an mhíréir (agus leis an ‘ghreann’ i gcás comparáidí cruthaitheacha neamhchoinbhinsiúnacha) dá bharr. Mar shampla, is é is gnáthúsáid le srathair ná meáchan nó ultach a iompar, agus samhlaítear de ghnáth le capall nó le hasal í, ainmhithe láidre a bhfuil cumas iontu an fheidhm seo a chomhlíonadh – is é seo an t-ord nádúrtha a thuigeann muid de réir ár gcuid eolais chultúrtha. Mar sin de, má shamhlaíonn muid cat agus srathair air, teipeann orainn an íomhá a phróiseáil go litriúil

mar gheall ar an choimhlint shoiléir idir fearann coincheapúil an chait (ainmhí beag, gasta) agus fearann coincheapúil na srathrach (gléas iompair le haghaidh ainmhithe láidre, an capall go háirithe). Tuigeann muid go bhfuil míréir sa loighic: is ar éigean a d'fhéadfadh cat srathair (sa chiall choinbhinsiúnach) a iompar, nó dá n-iompródh, bheadh sé an-doiligh air siúl.¹⁵ Tá an ráiteas neamhghnách agus is í an áiféis a bhíonn ann dá bharr.

B'fhiú a lua, áfach, nach mór a bheith aireach ar leasainmneacha meafaracha óir is minic a shamhlófaí go hearráideach gur feithiclí míréireacha atá iontu. Sampla maith is ea an fheithicil *búistéara an tsléibhe*, atá le fáil sa chomparáid *chomh luainneach le búistéara an tsléibhe* (C§309). Má dhéantar léamh litriúil ar an téacs seo, shílfi láithreach go bhfuil leibhéil arda mhíréire ann, is é sin go bhfuil búistéir ar shliabh (suíomh an-neamhdhóchúil dó/di) agus gur eiseamláir phrótaitipiciúil den luainneacht nó den ghasacht í seo (níl an 'ghasacht' ina saintréith d'fhearann coincheapúil an bhúistéara). Níl an frása féin *búistéara an tsléibhe* le fáil i bhfoinsí scríofa ná ar an idirlíon,¹⁶ agus de bhrí gur comparáid dhí-chomhthéacsach sa bhailiúchán é, ní féidir brí an fhrása a aithint go soiléir. Má thuigeann muid, áfach, ónár gcuid litearthachta cultúrtha gur minic an frása 'búistéir' á úsáid go fáthchiallach chun an tsaintréith fheidhmiúil 'cumas maraithe' a chur in iúl, de réir *Blend Theory* de chuid Fauconnier agus Turner (1996; 1998),¹⁷ b'fhéidir a oibriú amach gur 'madadh rua' nó 'sionnach' atá i gceist. Lena chois sin, tagann an fhianaise seo leis an íomhá steiréitipiciúil idirnáisiúnta den mhadadh rua atá le fáil i dteangacha agus i mórchultúir na hEorpa (féach Uther 2006). Tá an tsraith mheafarach bhreise sa leasainm an-úsáideach chun comparáid níos éifeachtaí ná an fhoirm chanónach (*chomh gasta le madadh rua/sionnach*) a chruthú.

AN ÁIBHÉIL

Is é an sainmhíniú atá ag Norrick (1982) ar an áibhéil, i gcás na séimeantaice, ná ráiteas atá níos airde nó níos ísle ar an speictream tuisceana ná an méid atá ag teastáil: tá idir *mhéadú* (*auxesis*) agus *mhaolú* (*meiosis*) i gceist mar atá le feiceáil sna samplaí seo (féach Norrick 2004: 1730):¹⁸

8. *chomh hard leis an spéir* MÉADÚ (M§2381)
9. *chomh beag le frídín galair* MAOLÚ (C§629)

Dá réir sin, sáríonn siad aon cheann amháin de na ceithre léirisc ag Grice (1975) – *Léireasc na Cáilíochta*,¹⁹ is é sin, níor chóir aon ráiteas a rá nach bhfuil fírinne ann. San abairt seo thíos (10) ag Ó Doibhlin (2004), cuir i gcás, ní thiocfadh leis na ballaí a bheith chomh hard sin is go mbaineann siad an spéir amach:

10. Ach bhí na doirse go léir dúnta agus na ballaí, mar a bheadh príosún ann, *chomh hard leis an spéir*.

Tá an áibhéil an-choitianta sna comparáidí mar go dtarraingíonn an íomhá áibhéileach aird an éisteora, go háirithe nuair is le fearainn choincheapúla neamh-chomhoiriúnacha a bhaineann an t-ábhar cainte agus an fheithicil. Mar shampla, sa sampla comhthéacsach thíos (11), bíodh is go mbaineann an t-ábhar cainte le fearann coincheapúil an airgeadra (nótaí dollair), is le fearann eile ar fad, is é sin an dúlra (=an dúlra bíobalta), a bhaineann an fheithicil (an díle): bíonn teannas ann mar gheall ar an mhír idirfhearainn dá thoradh.

11. Faoin cheannadhairt fuair siad nótaí^[ábhar cainte] ar bhun nótaí cuid acu *chomh sean*^[bunús] *leis an díle*^[feithicil], dollair ó Mheiriceá agus seansparáin a raibh ruóga meirgeacha orthu. (Ó Baoighill 2001)

Ní hé go bhfuil na fearainn choincheapúla neamh-chomhoiriúnach ar fad, ach is cinnte gur tearc a bhfuil de chomh-shaintréithe acu, agus dá bharr sin, feidhmíonn siad go meafarach de réir Ortony (1979a; 1979b). Leid atá san easpa saintréithe comónta gur go meafarach seachas

go litriúil ba chóir an ráiteas a phróiseáil. Tuigtear, áfach, gur le comparáidí nuachumtha a bhaineann sé seo go príomha óir tá neart fianaise a léiríonn nach ndéantar an phróiseáil mheafarach i dtólamh. De réir mar a théann comparáidí áiféiseacha i gcúrsaíocht, déantar na híomhánna seo a choinbhinsiniú, agus is é an toradh atá air sin go bpróiseáltar mar ghnáthchomparáidí institiúidiúla iad. Tá sé seo ag teacht lena bhfuil le rá ag McCarthy agus Carter (2004: 151) i gcás tróp cainte i gcoitinne:

Many metaphors and other figures of speech (including hyperboles) have become so conventionalised or even 'dead' that they may not be perceived as hyperbole in the sense of purposeful exaggeration in a specific context with a specific evaluative goal.

Is faoi 'urtheilgean coinbhinsiúnach' a thiteann na comparáidí seanfhoclacha seo de bhrí an stádas seanfhoclach a bheith bainte amach acu (go dtí sin, áfach, ba chruinne iad a aicmiú faoin urtheilgean cruthaitheach). Tá gá, ar ndóigh, le claochluithe teangeolaíocha a dhéanamh ar sheanfhoirmlí chun an próiseas seo a chur sa tsiúl go tráthrialta más mian linn an stór comparáidí a nuashonrú.

Tá an áibhéil an-éifeachtach chun feithiclí míréireacha a chumadh ar mhaithe leis an ghreann aicearrach agus is é an dóigh a ndéantar seo go hiondúil ná go gcuirtear mionsonraí iomarcacha leis an bhunfheithicil, i bhfad níos mó mionsonraí ná mar a mheasfaí a bheadh de dhíth le haghaidh an bhunchomparáid litriúil a dhéanamh. Is é an t-urtheilgean is cúis leis an ghreann sna cásanna seo mar sin, agus is gnách go mbíonn comhghaol idir leibhéal an urtheilgin agus leibhéal an ghrinn.²⁰ Murab ionann agus na comparáidí litriúla a bhfuil ainmfhocail chomónta choinbhinsiúnacha le fáil iontu, is ainmfhocail nó frásaí neamhchoitianta uathúla a bhíonn sna comparáidí áiféiseacha den mhórchuid, rudaí nach mbeadh an oiread

sin taithí againn orthu nó, b'fhéidir, íomhánna nár smaoinigh muid orthu roimhe seo. Go minic, is gá an íomhá a chruthú inár n-inchinn féin den chéad uair trínár gcuid eolais chultúrtha a úsáid, mar shampla, cad leis a bhfuil *tóin an phúca* cosúil? Cad iad na tréithe is mó suntas i *corp as an uaigh*? Díreach mar atá sna samplaí seo, is iondúil gur íomhá chruthaitheach atá i gceist, íomhá ar furasta cuimhneamh air mar gheall ar an íomháineachas meabhrach gléineach inti (12-13) nó mar gheall ar ghairbhe éigin i dtagráin adhfhuafara (14-15) nó i dtagráin scateolaíocha (16-17)

12. <i>chomh dona leis an tóin thiar de dharadaol</i>	(C§1908)
13. <i>chomh dorcha le tóin an phúca</i>	(M§2430)
14. <i>chomh bréan le corp as an uaigh</i>	(M§2397)
15. <i>chomh socair le mada a mbeadh bloc air</i>	(C§3566)
16. <i>chomh ramhar le poll mo thóna</i>	(M§2495)
17. <i>chomh sona le muc ina cac féin</i>	(Standún, 1994)

Ó thaobh na comhréire de, d'fhéadfaí a rá fosta go mbíonn na feithiclí seo níos coimpléascaí ná na cinn litriúla – is frása (*corp as an uaigh; tóin thiar de dharadaol*) seachas ainmfhocal aonair (*madra; airgead; féar*) a bhíonn ann de ghnáth. Anuas air sin, má ghlactar leis, cuir i gcás, gur eilimint phrótaitipiciúil den chomparáid litriúil atá san fheithicil aonléacsach, is ciú teangeolaíoch atá san fheithicil fhrásach, d'fhéadfaí a mhaíomh, gur feidhm eile ar nós an ghrinn atá i gceist.

AN ÍORÓIN

Is sa reitric chlasaiceach is mó a pléadh le sainmhíniú ar an íoróin agus i gcás téacs liteartha is é is bunbhrí don íoróin thraidisiúnta ná tróp cainte fáthchiallach a léiríonn a mhalairt den chiall litriúil.²¹ Dála na háibhéile, tá sárú ar cheann de léirisc Grice (1975) ann chomh maith – *Léireasc na Cáilíochta* (is é sin, níor chóir aon ráiteas a rá nach bhfuil fírinne ann). Sna comparáidí íorónta, díreach mar atá le feiceáil sna gnáthchomparáidí litriúla, is rud nó ábhar so-aitheanta a bhíonn san fheithicil ach, i gcodarsnacht go

mór leis, ní eiseamláir phrótaitipiciúil í an fheithicil den bhunbhrí aidiachtach sa bhunús: amanna, ní bhíonn an aidiacht le fáil san fheithicil ar chor ar bith – *chomh falsa le maide lofa* (M§2441), agus uaireanta eile, is éard a bhíonn á léiriú ann a mhalairt ghlan – *as clear as mud*. Luíonn sé le ciall, mar sin, nuair nach léiríonn an fheithicil an aidiacht, nó nuair atá a mhalairt de bhrí á léiriú ann, go dteipeann ar bhunfheidhm an fhrása chomparáidigh agus is í an íoróin a bhíonn ann dá bharr. Mar gheall ar shárú ionchais,²² tuigeann muid gur léamh íorónta seachas léamh litriúil atá i gceist.

De réir mar a théann na frásaí seo i gcúrsaíocht, is amhlaidh is annaimhe a aithnítear an ‘greann’ iontu, agus i gcaitheamh na mblianta, téann an íomhá chun leimhe sa dóigh go n-éiríonn an frása ina fhoirmle choinbhinsiúnach. Bíonn comparáidí úra á gcumadh go rialta áfach, agus ábhar suntais go bhfuil comhghaolú ann idir aidiachtaí agus foirmeacha úra. Tá aidiachtaí áirithe ann a inspreagann na foirmlí úra, de réir cosúlachta, agus is é seo an cás, mar shampla sa Bhéarla, don aidiacht ‘useful’, aidiacht a bhfuil cuid mhór feithicilí úra ann lena léiriú: *as useful as an ashtray on a motorbike, as a deckhand on a submarine, as a screen door on a submarine, as tits on a bull, as a chocolate teapot*, srl.²³ Tá ceist phragmatach ann chomh maith: cén fáth a mbaintear feidhm as ráiteas frithráiteach (ina bhfuil bréag le sonrú ann) chun impleacht fhírinneach²⁴ a léiriú faoin aidiacht, nuair ba fhóirsteanáí i bhfad an chomparáid litriúil a úsáid?²⁵ Is léir gurb ionann sa Bhéarla, mar shampla, an ráiteas litriúil ‘it is unclear’ agus an chomparáid bhréagach ‘as clear as mud’. An freagra atá air seo, is dócha, gurb é an t-imeartas cainte agus an greann aicearrach is cúis leis; is mian le daoine a léiriú go bhfuil siad ábalta comparáidí a chumadh nó cinn ghreannmhara a athúsáid ar mhaithe le greann, le siamsaíocht, agus le dúshlán intleachtúil a leagan roimh an éisteoir, mar atá le rá ag Veale (2013b: 322):

Speakers recognize memorable comparisons when they hear them, and re-use them as eagerly as one retells a favourite joke. The most frequently reused comparisons can, in this way, acquire the clichéd status of a proverbial simile ... This constant churn of re-invention keeps our language fresh, and ensures that ironic comparisons retain their ability to challenge and to entertain.

Cé go bhfuil an-chuid samplaí den chomparáid fhrithráiteach sa Bhéarla agus i dteangacha eile, *as clear as mud* [tá an clabar doiléir], *as fat as a hen in the forehead* [is caol seachas leathan atá éadan na circe], etc.,²⁶ díol iontais is ea é nach bhfuil ach aon sampla amháin den íoróin i mbailiúcháin na Gaeilge. Ar lámh amháin, d'fhéadfaí a thomhas gur atáirgí leasaithe nua-aimseartha atá iontu seo, dála an fhriotailfhocail agus an fhrith-sheanfhocail, a rinneadh a choigeartú agus a nuashonrú don saol comhaimseartha. Dá bhrí sin, is intuigthe nach mbeadh taifead orthu sna seanbhailiúcháin atá go mór as dáta.²⁷ Ach ar an lámh eile, mura bhfuil claochluithe teangeolaíocha á ndéanamh ag cainteoirí ar sheanmhúnlaí comparáideacha mar seo, arbh fhéidir a mhaíomh gur comhartha é nach bhfuil an teanga á forbairt go nádúrtha mar atá teangacha eile? Nó an é an rud atá ann nach bhfuil go leor eolais ag cainteoirí ar an stór comparáidí dúchasacha gur féidir leo iad a leasú agus a ionramháil go héifeachtach ar son an ghrinn? Más amhlaidh atá, tá an fhianaise sin ag teacht leis an eolas atá againn ar an easpa nualeasuithe a dhéantar ar fhoirmeacha seanfhoclacha eile sa Ghaeilge, cuir i gcás an fhrith-sheanfhocail,²⁸ foirm a mbíonn an-chuid nuashonruithe á ndéanamh uirthi i dteangacha idirnáisiúnta, an Béarla go háirithe.

AN TÍMEARTAS FOCAL

Sna comparáidí a bhfuil an t-imeartas focal le sonrú iontu, bíonn dhá fheidhm ar leith ag an bhunús, ceann amháin acu a bhaineann leis an ábhar cainte agus an ceann eile a bhaineann leis an fheithicil. Is é is bunchúis leis an mhír

ná an choimhlint idir an léamh litriúil agus an léamh fáthchiallach a dhéantar ar an scéimre. Féach mar shampla ‘tá Seán chomh glas le féar’ ina dtagraíonn an aidiacht don fheithicil ‘féar’, i.e. planda a bhfuil GLAISE ar an tsaintréith is suntasaí ann [léamh litriúil], agus don ábhar cainte ‘Seán’, i.e. duine atá an-soineanta [léamh fáthchiallach]. I gcásanna mar seo, aithníonn an cainteoir láithreach gur úsáid mhíthráthúil atá i gceist agus ní úsáideann siad comparáidí fáthchiallacha i gcomhthéacsanna litriúla agus vice versa.²⁹ Ba chóir a thabhairt faoi deara, áfach, nach foláir ábhar cainte a lua go sonrach chun an frása a fheidhmiú agus, dá bharr sin, ní féidir breithiúnas a thabhairt ar an imeartas focal sna samplaí díchomhthéacsúla sna bailiúcháin. Ina dhiaidh sin is uile, is comparáidí seanbhunaithe iad seo a leanas a léiríonn an tslí a bhfeidhmíonn an próiseas:

18. <i>chomh glas le féar</i>	(= saonta)	(C§1943)
19. <i>chomh nimhneach le dris</i>	(= mailíseach)	(M§2491)
20. <i>chomh glan le sagart</i>	(= soineanta)	(SM:2458)
21. <i>chomh cam le cos deiridh an mhadra</i>	(= mí-ionraic)	(C§3565)

CONCLÚID

Mar a chonacthas, tá dhá phríomhfheidhm ag comparáidí seanfhoclacha sa Ghaeilge – (i) brí na haidiachta a aibhsiú trína léiriú i gcomhpháirt le heiseamláir thipiciúil inaitheanta, agus (ii) greann aicearrach a spreagadh trí chomparáid mhíréireach mhífhóirsteanach a dhéanamh. Díreach mar atá le fáil i dteangacha eile, is í an chéad fheidhm acu seo is coitianta, agus níl ach líon beag samplaí den dara feidhm le fáil sa Ghaeilge. I measc na samplaí seo, áfach, is léir go bhfuil seifteanna áirithe á n-úsáid sna comparáidí fáthchiallacha – an áibhéil agus an áiféis go háirithe. Cleasa traidisiúnta is ea iad seo chun íomhánna cruthaitheacha a chumadh ar mhaithe le cuspóirí cumarsáideacha éagsúla a chomhlíonadh. I gcás na háiféise, is é an pearsantú an dóigh is éifeachtaí le híomhánna neamhdhóchúla a chumadh agus is iad an

mhuc agus an cat is mó a bhíonn le feiceáil iontu. Ina theannta sin, tá íomháineachas gléineach le sonrú ar chomparáidí áibhéileacha, agus cuireann tagráin adhfhuafara agus tagráin scateolaíocha go mór le hinaitheantacht na n-íomhánna. Léirítear an t-imeartas focal iontu go maith, go háirithe i gcás aidiachtaí ilchiallacha ar féidir idir léamh litriúil agus léamh fáthchiallach a dhéanamh orthu, ach tá anailís chomhthéacsach ag teastáil chun samplaí mar seo a thástáil mar is ceart. An rud is mó suntas, i gcás na Gaeilge, nach bhfuil an íoróin coitianta ar chor ar bith – níl ach aon sampla amháin le fáil sa chorpas. Níl aon fhianaise ar chlaohlú teangeolaíoch ar sheanfhoirmlí ach an oiread agus tógann sé sin ceist mhór – más rud é go bhfuil an struchtúr frithfhíorasach agus an claochlú teangeolaíoch ar na modhanna is táirgí i dteangacha, go háirithe sa Bhéarla, le comparáidí úra a chruthú agus le seanchinn a nuashonrú, cén fáth nach bhfuil an próiseas seo ag tarlú sa Ghaeilge? Tá trí hipitéis a d'fhéadfaí a thástáil, dar liom: (a) is foirm theangeolaíoch í an chomparáid sheanfhoclach nach bhfuil i gcúrsaíocht sa teanga agus, dá thoradh sin, níl aon ghá lena nuashonrú; (b) níl eolas ag cainteoirí ar go leor den stór comparáidí go bhféadfaí claochluithe teangeolaíocha a dhéanamh orthu go réidh le go dtuigfí iad; nó (c) is coincheap úrnua é an claochlú teangeolaíoch íorónta agus sin an fáth nach bhfuil na claochluithe le fáil i seachnuasaigh de chuid an fichiú haois. Ní leis an phlé ghairid seo a bhaineann tástálacha mar seo, ar ndóigh, ach tógann sé pointe tábhachtach mar sin féin. Dá laghad an fhoirm í an chomparáid sheanfhoclach, agus dá neamhthábhachtaí a mheasann daoine í a bheith, ní hionann sin is a rá nach bhfuil tábhacht theangeolaíoch léi. Óir má chuirtear modheolaíochtaí idirnáisiúnta i bhfeidhm go córasach ar an ábhar dúchasach, agus má dhéantar miontástálacha teangeolaíocha (ar hipitéisí den sórt seo thuas), is amhlaidh is réidhe a thiocfar ar thuiscint níos iomláine agus níos cuimsithí ar fheidhmiú na teanga sa

tsochaí chomhaimseartha agus, go deimhin, ar litearthacht chultúrtha na Gaeilge i gcoitinne.

NÓTAÍ

- 1 Féach Mac Coinnigh (2005; 2007) le haghaidh eolais ar fhoirmeacha seanfhoclacha agus ar mhodhanna aicmithe sa Ghaeilge.
- 2 Is é ‘Acceptability’ an téarma Béarla atá ag Arora (1977: 2) air seo.
- 3 Is é *Seanfhocail na Mumhan* an teideal atá ar an dara heagrán seo.
- 4 Tá *siombalú* (gu. ~uith) á úsáid agam le haghaidh an téarma ‘symbolisation’.
- 5 Is ar son an ghrinn a dhéantar seo de ghnáth. Féach na foinsí seo a leanas le haghaidh eolais ar úsáid an ghrinn i samhla: Taylor (1954); Norrick (1986); agus Fishlov (1992).
- 6 Is iad seo na téarmaí a úsáidtear sa traidisiún Arastalach: *comparandum* [an t-ábhar cainte]; *comparans* [an fheithicil], agus *tertium comparationis* [an bunús].
- 7 Nó ‘leis an’ i gcás ainmfhocal cinnte.
- 8 Tá aicmiú agus cur síos cuimsitheach ag Stamenkovic (2011: 188) ar an inspreagadh laistiar de na haidiachtaí, cé nach bhfuil an t-aicmiú s’aigesean ag teacht go huile is go hiomlán leis an cheann atá agam anseo.
- 9 I gcorp an ailt, úsáidtear na noda seo a leanas chun tagairt do na samplaí sna bailiúcháin: SU (= Ó Muirgheasa 1936), SM (= Ua Maoileoin 1984), and SC (= uí Bhraonáin 2010).
- 10 Ní ‘greann’ sa ghnáthchiall atá i gceist, agus is cruinne, dar liom, an téarma atá ag Veale (2013), mar atá, ‘*humourously pithy comparison*’. Is é ‘greann aicearrach’ atá agam air sin sa Ghaeilge.
- 11 *System 1* agus *System 2* a thugann Kahneman (2011) orthu seo faoi seach.
- 12 Is ionann é seo agus ‘salience imbalance’ (Ortony 1979).
- 13 Murab ionann is dearcadh Semino (2010) – a bhí ag déileáil leis na foirmeacha meafaracha go ginearálta – is amhlaidh nach mbíonn staideanna áiféiseacha (‘unrealistic scenarios’) sna comparáidí á n-úsáid i leith ábhair chainte atá *conspóideach* nó *coimpléascach*.
- 14 ‘srathair’ sa Chaighdeán Oifigiúil.
- 15 Ba chóir a rá nach leis an Ghaeilge amháin a bhaineann an íomhá seo óir tá an fhoirm seo le feiceáil go hidirnáisiúnta (féach Krikmann 2001: 77).

- 16 Tá an struchtúr ‘butcher of X’ an-choitianta ar fad mar leasainm maslach sa Bhéarla, ar ndóigh, go háirithe i gcás daoine a gcuirtear coireanna cogaidh ina leith. Is iad seo a leanas na samplaí a dtángthas orthu tar éis cuardach saoróige simplí a dhéanamh ar www.google.com le haghaidh ‘butcher of *’: The Butcher of Baghdad (Saddam Hussein); the Butcher of Beirut (Ariel Sharon); The Butcher of Benghazi (Hilary Rodham Clinton); The Butcher of Bosnia (Radovan Karadzic), agus Butcher of Lyon (Klaus Barbie).
- 17 Tá trí bhunphróiseas i gceist le *Blend Theory* de réir Fauconnier agus Turner (1996; 1998) mar atá, (i) Cumadh, (ii) Comhlánú, agus (iii) Mionléiriú. Sa chéad phróiseas, teiltgear an t-ábhar ó gach ionchur (an búistéir agus an sliabh) chuig an spás cumaisc (nó ‘blended space’) agus cumtar íomhá chumaiscthe. Ní gá go mbíonn an íomhá réalaióch, mar atá sa sampla seo – is é sin, ní bheadh aon ghnó ag búistéir i dtimpeallacht sléibhe. Ansin, comhlánaítear an patrún sa chumasc trí eolas a aisghabháil as an chuimhne fhadtéarmach faoi na heilimintí san ionchur – tuigean muid, mar shampla, gurb é príomhghnó an bhúistéara ainmhithe a ghearradh; tá íomhá na fola ag baint lena c(h)uid oibre, srl. Dá réir sin, má dhéantar an t-eolas seo a léamh i gcás sléibhe, nochtann íomhá eile a bhfuil na tréithe seo bainteach leis, is é sin an madadh rua. A luaithe agus atá an próiseas seo thart, is féidir mionléirithe éiginnte a dhéanamh ar chásanna poitéinsiúla trí eolas úr a chur leis.
- 18 Ba é John Smith (1657) a d’aithin an dá chineál áibhéile in *The Mysterie of Rhetorique Unvail’d* (féach Smith 1973), ach tá nós forleathan ag scoláirí AMPLIFICATION agus ATTENUATION a úsáid mar mhalairt foirmeacha chomh maith.
- 19 ‘The first Submaxim of Quality’.
- 20 ‘Proverbial exaggerations’ a thugtar orthu seo sa Bhéarla.
- 21 Cé gur leis an chur chuige thraidisiúnta a bhaineann an anailís seo (ó tharla nach féidir cúinsí pragmatacha a chíoradh i gcás foirmeacha díchomhthéacsacha), ba neamartach an mhaise dom gan tagairt a dhéanamh don taighde ceannródaíoch atá déanta ag scoláirí dála Wilson agus Sperber le blianta beaga anuas ar ‘Íoróin Bhriathartha’. In Sperber agus Wilson (1981), taispeántar gurb é atá san íoróin bhriathartha ná *tagairt mhacallach* [echoic allusion] do smaoineamh nó d’fhriotal. Is féidir friotal – a bhaineann le comhthéacs eile – a mhacallú go híorónta chun dearcadh diúltach nó fonóideach a léiriú faoi. Ní hamháin sin ach léiríonn siad fosta go mbíonn *cur i gcéill* [pretence] ann fosta

– go mbíonn an cainteoir ag dúil le go dtuigfidh an t-éisteoir gur cur i gcéill atá i gceist agus gurb é a mhalairt de bhrí atá á mhaíomh aige/aici (féach fosta Wilson 2006; Wilson agus Sperber 1992). Ó thaobh an tsainmhínithe de, tá léirithe ag Wilson agus Sperber (1992), i gcás na cumarsáide briathartha, nach i gcónaí a bhíonn a mhalairt de bhrí ann; tarlaíonn sé go bhfuil neart eisceachtaí ann, ina measc siúd, tá maolaisnéisí íorónta, athfhriotail íorónta, agus intriachtaí íorónta.

- 22 ‘Expectancy Violation’.
- 23 Féach Veale (2013b: 324) le haghaidh liosta cuimsitheach.
- 24 Cheal téarma sa Ghaeilge, tá impleacht fhírinneach á húsáid le haghaidh ‘true implicature’ a chur in iúl.
- 25 Féach Wilson (2006: 3).
- 26 Féach Norrick (1986: 44).
- 27 Sa ghnáthchaint, ar ndóigh, is féidir comparáid litriúil a úsáid go híorónta ach an comhthéacs, agus go deimhin an t-ábhar cainte, a bheith ann.
- 28 Is é seo an téarma Gaeilge a mhol an tOllamh Bo Almqvist le haghaidh choincheap an *Wellerism* (féach Almqvist (1982) agus Mac Coinnigh (2014).
- 29 Féach Norrick (1987: 182-3).

SAOTHAIR A CEADAÍODH

- Almqvist, Bo. ‘Siúl an Phortáin: Friotalfhocal agus Fabhalscéal (AT276)’. *Sinsear*, 1982: 35-62.
- Andersson, Thomas. “‘As Crazy as Two Waltzing Mice’: About American Similes”. *Moderna Språk*, 65, 1971: 223-226.
- Arora, Shirley L. ‘Some Spanish Proverbial Comparisons from California’. *Western Folklore*, 20 (4), 1961: 229-237.
- Arora, Shirley L. *Proverbial Comparisons in Ricardo Palma’s ‘Tradiciones peruanas’*. Berkeley: University of California Press, 1966.
- Arora, Shirley L. *Proverbial comparisons and related expressions in Spanish: recorded in Los Angeles, California*. Berkeley: University of California Press, 1977.
- Dobrovol’skij, Dmitrij agus Elisabeth Piirainen. ‘Cultural Knowledge and Idioms.’ *IJES*, 6 (1), 2006: 27-41.
- Erasmus, Desiderius. *Parabolarum sive similitum liber elegantissimus: ex Plutarcho, Seneca, Luciano, Xenoph., Demosth., Arist., Plin., Theoph. Anshelm*, 1516.
- Fauconnier, Gilles, agus Mark Turner. ‘Blending as a central process of grammar’. *Conceptual structure, discourse, and language*. Eag.

- Adele Goldberg. Stanford: Centre for the Study of Language & Information, 1996: 113-130.
- Fauconnier, Gilles, agus Mark Turner. 'Conceptual integration networks'. *Cognitive science*, 22 (2), 1998: 133-187.
- Fishlov, David. 'Poetic and Non-Poetic Simile: Structure, Semantics, Rhetoric'. *Poetics Today*, 14 (1), 1992: 1-23.
- Grice, Herbert P. 'Logic and conversation'. *Syntax and Semantics*. Imleabhar 3. Eag. P. Cole agus J Morgan. Nua-Eabhrac: Academic Press, 1975: 41-58.
- Hazlitt, William Carew. *English proverbs and proverbial phrases: collected from the most authentic sources, alphabetically arranged, and annotated*. Londain: Reeves and Turner, 1869.
- Kahneman, Daniel. *Thinking Fast and Slow*. Londain: Penguin Books, 2011.
- Kreuz, Roger J., agus Richard M. Roberts. 'Two cues for verbal irony: Hyperbole and the ironic tone of voice'. *Metaphor and symbol*, 10 (1), 1995: 21-31.
- Krikmann, Arvo. 'Proverbs on Animal Identity: Typological Memoirs'. *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, 17, 2001: 7-84.
- Lean, Vincent Stuckey. *Lean's Collectanea: Collections by Vincent Stuckey Lean of Proverbs (English and Foreign), Folk Lore, and Superstitions, also Compilations towards Dictionaries of Proverbial Phrases and Words, Old and Disused*. Bristol: J. W. Arrowsmith, 1902.
- Mac Coinnigh, Marcas. 'Foirmeacha Seanfhoclacha na Gaeilge: Aicmiú agus Catagóiriú'. *Taighde agus Teagasc*, 5, 2005: 1-12.
- Mac Coinnigh, Marcas. 'An Seanfhocal agus Nua-Léann: Gnéithe de Phairímeagrafaíocht na Gaeilge'. *Léann: Iris Chumann Léann na Litríochta*, 1, 2007: 47-61.
- Mac Coinnigh, Marcas. "'The Crab's Walk": Wellerism and Fable (AT276) by Bo Almqvist'. *"Bis dat, qui cito dat" – Gegengabe in Paremiology, Folklore, Language, and Literature. Honoring Wolfgang Mieder on His Seventieth Birthday*. Eag. Christian Grandl agus Kevin J. Mc Kenna. Nua-Eabhrac: Peter Lang, 2014.
- Mieder, Wolfgang. *Proverbs: A Handbook*. Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2004.
- Moon, Rosamund. *Fixed Expressions and Idioms in English. A Corpus-Based Approach*. Oxford: Clarendon Press, 1988.
- Moon, Rosamund. 'Conventionalized *as*-similes in English: A problem case'. *International Journal of Corpus Linguistics*, 13 (1), 2008: 3-37.
- McCarthy, Michael, agus Ronald Carter. "'There's millions of them":

- hyperbole in everyday conversation'. *Journal of pragmatics*, 36 (2), 2004: 149-184.
- Norricks, Neal R. 'On the semantics of overstatement'. *Sprache erkennen und verstehen*. Eag. K. Detering, J. Schmidt-Radefeldt, agus W. Sucharowski. Tübingen: K. Niemeyer, 1982: 168-176.
- Norricks, Neal R. 'Stock similes'. *Journal of Literary Semantics*. 15 (1), 1986: 39-52.
- Norricks, Neal R. 'Humorous Proverbial Comparisons'. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 4, 1987: 173-186.
- Norricks, Neal R. 'Hyperbole, extreme case formulation'. *Journal of Pragmatics*, 36 (9), 2004: 1727-1739.
- Ó Baoighill, Pádraig. *Srathóg Feamnaí agus Scéalta Eile*. Baile Átha Cliath: Coiscéim, 2001.
- Ó Doibhlin, Breandán. *Dalta an tSeoighigh*. (Drago Jančar a scríobh; Breandán Ó Doibhlin a chuir Gaeilge air). Binn Éadair, Baile Átha Cliath: Coiscéim, 2004.
- Ó hUrmoltaigh, Nollaig. *Seanfhocla Uladh*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair, 1976.
- Ogol'cev, V.M. *Ustojčivye sravnenija v sisteme russkoj frazeologii*. Leningrad: Leningradskogo Univ., 1978.
- Ó Máille, Tomás S. *Sean-fhocla Chonnacht*. 2 Imleabhar. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair, 1948 (Im. 1), 1952 (Im. 2).
- Ó Muirgheasa, Énrí. *Seanfhocla Uladh*. Baile Átha Cliath: Connradh na Gaedhilge, 1907. An dara heagrán, Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair, 1936.
- Ortony, Andrew. 'The role of similarity in similes and metaphors'. *Metaphor and Thought*, 2, 1979a: 342-356.
- Ortony, Andrew. 'Beyond literal simile'. *Psychological Review*, 86, 1979b: 161-180.
- Ortony, Andrew. 'The role of similarity in similes and metaphors'. *Metaphor & Thought*. Eag. A. Ortony. Cambridge: Cambridge University Press, 1979c: 186-201.
- Ó Siochfhradha, Pádraig. *Seanfhocail na Muimhneach*. Seandúna, Corcaigh: Cló-chualacht, 1926.
- Piirainen, Elisabeth. *Widespread idioms in Europe and beyond: Toward a lexicon of common figurative units*. Nua-Eabhrac: Peter Lang, 2012.
- Rakusan, Jaromira. 'Cultural Diversity in Crossing the Boundaries Between Human and Animal in Language-Germanic and Slavic Similes and Metaphors'. *Collegium antropologicum*, 28 (1), 2004: 171-181.
- Ray, John. *A Collection of English Proverbs*. Cambridge, 1670.
- Seiler, Friedrich. *Deutsche Sprichwörterkunde*. München: Beck, 1922.

- Semino, Elena. 'Unrealistic scenarios, metaphorical blends and rhetorical strategies across genres'. *EnglishText Construction*, 3 (2), 2010: 250-274.
- Smith, John. *The Myserie of Rhetorique Unvail'd*. Vol. 124. Georg Olms Verlag, 1973.
- Sperber, Dan, agus Deirdre Wilson. 'Irony and the use-mention distinction'. *Philosophy*, 3, 1981: 143-184.
- Stamenkovic, Dusan. 'Cognitive Semantic Aspects of Animal Similes in English'. *Savremena Proučavanja Jezika I Književnosti–Godina II/Knjiga I–Zbornik Radova sa II Naučnog Skupa Mladih Filologa Srbije* (2011): 187-197.
- Standún, Pádraig. *Stigmata*. Gaillimh: Cló Iar-Chonnachta, 1994.
- Taylor, Archer. *The Proverb*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1931.
- Taylor, Archer. 'Proverbial Comparisons and Similes from California'. *Folklore Studies* 3. Berkeley: University of California Press, 1954.
- Ua Maoileoin, Pádraig (eag). *Seanfhocail na Mumhan* (an Seabhac a bhailigh agus a d'ullmhaigh an chéad eagrán). Baile Átha Cliath: An Gúm, 1984.
- uí Bhraonáin, Donla (eag). *Seanfhocla Chonnacht*. An daraheagrán. Baile Átha Cliath: Cois Life, 2010.
- Uther, Hans-Jörg. 'The Fox in World Literature: Reflections on a "Fictional Animal"'. *Asian Folklore Studies*, 65 (2), 2006: 133-160.
- Sperber, Dan, agus Deirdre Wilson. 'Irony and the use-mention distinction'. *Philosophy*, 3, 1981: 143-184.
- Veale, Tony. 'Humorous similes'. *Humor*, 26 (1), 2013a: 3-22.
- Veale, Tony. 'Strategies and tactics for ironic subversion'. *Developments in Linguistic Humor Theory*. Eag. Martha Dynel. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2013b: 321-40.
- Whiting, Bartlett Jere. 'The Nature of the Proverb'. *Harvard University Studies Notes in Philology and Literature*, 14, 1932: 273-307.
- Féach chomh maith *When Evensong and Morrowsong Accord: Three Essays on the Proverb*, Eag. J. Harris agus W. Mieder. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. 1994: 51-85.
- Wilson, Deirdre. 'The pragmatics of verbal irony: Echo or pretence?'. *Lingua*, 116 (10), 2006: 1722-1743.
- Wilson, Deirdre, agus Dan Sperber. 'On verbal irony'. *Lingua*, 87 (1), 1992: 53-76.